

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

<i>Сотула О.С.</i> ПРОБАЦІЯ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ УМОВНО-ДОСТРОКОВО ЗВІЛЬНЕНІ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ.....	49
<i>Туляков В.О.</i> УКРАЇНСЬКЕ МАЙБУТНЄ ПІДНЕСЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ВІД АПРОКСИМАЦІЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ САНКЦІЙ.....	52
<i>Горбачова І.М.</i> КАРАНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА.....	58
<i>Гуртовенко О.Л.</i> УМОВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ.....	61
<i>Кедик В.П.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ (ОСНОВНИХ) ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	68
<i>Колодін Д.О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ВИБОРЧОГО ПРАВА.....	71
<i>Коломієць Ю.Ю.</i> ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	74
<i>Kuzmin E.E.</i> CHANGING CRIMINAL LEGISLATION DURING A STATE OF EMERGENCY.....	77
<i>Мирошниченко Н.А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ.....	80
<i>Ободовський О.В.</i> ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ ТРИВАЮЧИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ОЗНАКОЮ ЇХ ВЧИНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	82
<i>Павлова Т.О.</i> РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ.....	85
<i>Політова А.С.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РЕПРОДУКТИВНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	88
<i>Степаненко О.В.</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	92
<i>Timofieieva L.</i> EUROPEAN VALUES AND PRINCIPLES IN THE CRIMINAL LAW POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR.....	94

*Степаненко О.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Довгий час проблема насильства в сім'ї залишалася поза межами правового регулювання та вирішувалась за рахунок існуючих звичаїв та традицій. Будь-яке втручання в сімейні відносини з боку суспільства або держави були не припустимими та такими, що порушують таємницю приватного життя. Але висока латентність сімейного насильства, а також ті негативні наслідки до яких призводять такі діяння призвели до необхідності і доцільності попередження та своєчасного реагування на такі прояви з боку компетентних органів.

Починаючи з ХХ століття, особливо після проголошення Генеральною Асамблеєю ООН 1975 року – роком жінки, відбувається активізація законодавчого регулювання захисту осіб від домашнього насильства у більшості країн світу.

Що стосується становлення національного законодавства з кримінально-правової протидії домашньому насильству, то основу законодавства України в цій сфері становить Конституція України. На підставі положень Конституції України та Конвенції ООН про права дитини у 2001 році було прийнято два важливі Закони, а саме Закони України «Про охорону дитинства» та «Про попередження насильства в сім'ї» (втратив чинність), які на державному рівні визнали наявність проблеми домашнього насильства. В цих законодавчих актах було дане визначення таких понять як «насильство в сім'ї», «жорстоке поводження з дитиною», «жертва насильства в сім'ї», а також було передбачено термін «захисний припис».

Важливо і те, що на цьому процес нормативного врегулювання протидії домашньому насильству не закінчився і були прийняті наступні численні підзаконні нормативно-правові акти.

Крім того, з метою досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України 8 вересня 2005 року було прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Відповідно до вказаного Закону постраждала особа або її представник мають право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису, яким встановлюються один чи декілька заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків.

Водночас в кримінальному законодавстві були відсутні норми, які б передбачали кримінальну відповідальність за домашнє насильство або ж визначали, насильства між особами, які перебувають або перебували у сімейних чи близьких відносинах як обставину, яка впливає на кваліфікацію або обставину, що обтяжує покарання.

На практиці відсутність належного нормативного врегулювання проблем протидії домашньому насильству та відсутність дієвих механізмів її попередження у вигляді відповідальності за такі діяння призводили, з одного боку, до збільшення кількості випадків домашнього насильства, а з іншого, це діяння і надалі, залишалося латентним (адже

потерпілі особи не зверталися до державних органів, розуміючи відсутність належного механізму захисту для себе).

В 2011 році не тільки для України, але й для багатьох інших держав починається новий етап в сфері протидії домашньому насильству. 11 травня 2011 року була відкрита до підписання Стамбульська конвенція, яка набула чинності 1 серпня 2014 року.

Європейський вектор розвитку України зіграв ключову роль в сфері протидії домашньому насильству. І хоча Україна стала 17-ю державою, яка, ще 7 листопада 2011 року приєдналась до цього міжнародного юридичного документа, лише з 2016 року починається активний законотворчий процес направлений на виконання міжнародних зобов'язань у сфері протидії домашньому насильству.

В результаті численних громадських обговорень та дискусій Верховною Радою України було прийнято низку законодавчих змін, які обумовлені потребами впровадити правові норми, які відповідатимуть міжнародним та європейським стандартам. 7 грудня 2017 року було прийнято Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який скасував дію Закону «Про попередження насильства в сім'ї». Прийняття даного закону стало новим етапом в питаннях протидії домашньому насильству. Вказаним Законом передбачались також зміни до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», до Цивільного процесуального кодексу України, до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України щодо питань, які стосуються домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Суттєвих змін в аналізованій сфері набуло і кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство. Так, 6 грудня 2017 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» відповідно до якого КК України доповнено статтями: «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство» (ст. 91 КК України), «Домашнє насильство» (ст. 126-1 КК України), «Незаконне проведення абортів або стерилізації» (ст. 134 КК України), «Примушування до шлюбу» (ст. 151-2 КК України), «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників» (ст. 390-1 КК України), а також оновлено розділ IV КК України «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості». Остаточної чинності Закон набув 11 січня 2019 року і саме з цього часу домашнє насильство визнається кримінальним правопорушенням.

Безумовно сам факт прийняття вказаних нормативних актів не став панацеєю для вирішення всіх проблем в сфері протидії домашньому насильству. Наразі триває непростий шлях правозастосування зазначених законодавчих змін. Як показує майже 4-річний досвід існування кримінально-правової заборони домашнього насильства є чимало проблемних практичних аспектів, які потребують вирішення, а тому дослідження питань пов'язаних із кримінальною відповідальністю за домашнє насильство є важливим та актуальним.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2019. 288 с.
2. Степаненко О.В. Стан наукових досліджень питань кримінальної відповідальності за домашнє насильство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №9. С. 441-445.